

Galambos Csaba

Hogyan is tanuljunk magyarul?

A Kossuth Kiadó és a Magyar Nyelvi Intézet
közös kiadású magyarnyelv-oktató CD-sorozatáról

A *Tanuljunk magyarul!* című magyarnyelv-oktató CD-sorozat alighanem az első számba vehető próbálkozás (a legelső fedje a feledés jótékony homálya) a tekintetben, hogy a hagyományos módszerektől – könyv, (munka)füzet, toll, tábla stb. – eltérő módon, egy számítógép segítségével ismerkedjék meg a külföldi érdeklődő ezzel az általában elég egzotikusnak tekintett nyelvvel. A Kossuth Kiadó és a hajdani Magyar Nyelvi Intézet közös vállalkozása hozta létre ezt a három (valójában csak két) lemezből álló összeállítást, s a vásárló már dörzsöli a tenyerét, hogy játékosan, film, zene, animáció és tréfás feladatok segítségével milyen ügyesen győzi majd le a magyar nyelv által eléje gördített akadályokat; nem is beszélve arról, hogy mindehhez még kényelmes, gurulós és karfával mindkét oldalon ellátott karosszékéből sem kell fölemelkednie.

Kezdetek

A *readme*-fájlokat (magyarul: *olvassel.txt*) senki sem szokta elolvasni, ami kár, mert ha ezt tennők, némi balsejtelem kezdene földerengeni bennünk. Álljon itt néhány idézet: „A program ... meglehetősen memória- és hardverigényes alkalmazás, ezért a csomagoláson feltüntetett konfigurációkon lassan fog futni.” [Miért nem írunk akkor mást a csomagolásra? – G. Cs.] „Ha a program huzamosabb alkalmazása esetén ... lefagy indítsa újra és folytassa a legutóbbi lépéstől a program használatát [sic! – vesszők nélkül].” „A magyar ékezetes karakterek megjelenítése csak a MS-Windows magyar vagy Közép-Kelet Európai változatán lehetséges! [sic!]” [Angol, orosz, francia, spanyol és német barátaink – az ő nyelvükön használható ugyanis a program – szinte biztosan kizárólag ezeket használják. – G. Cs.] „A tesztelés során szerzett tapasztalataink alapján a program bizonyos monitorkérdőképpel nem kompatibilis.” [Aki magyarul akar tanulni, vegyen megfelelő videokártyát, ha már a közép-európai – és nem közép-kelet-európai – Windows-a megvan. – G. Cs.] „Megjegyzés: A hanglejátszó panelen az előre és visszacsévéző gombok nem működnek!” [No és miért nem? Amúgy a visszacsévéző gomb működik. – G. Cs.] „A program használata során minden esetben elég egyszer kattintani az egérrel, a dupla

kattintás programlefégyáshoz vagy a rendszer lelassulásához vezethet!” [Háromszori kattintás esetleg formatálhatná a hard disket. – G. Cs.] És végül egy biztató szó: „*Lefagyás esetén a Ctrl+Q billentyűkombinációval léphetünk ki a programból!*” Ez utóbbit jól jegyezzük meg, szükségünk lesz rá. A bevezető szerzője láthatólag mély vonzalommal viseltetik a felkiáltójel iránt, felszólító mondatokban bizonyára csak az agresszivitás látszatát elkerülendő nem alkalmazza.

Kis belső bizonytalansággal installáljuk tehát a programot (ami csak annyit jelent, hogy létrehozunk egy parancsikont, mert egyéb installálnivaló nincs), és a felbukkanó zászlók alapján választunk egy olyan nyelvet, amelyet már bírunk; ezen fognak majd a nyelvtani magyarázatok és effélék fölbukkanni. Ha hirtelen meginognánk a tekintetben, hogy valóban kívánunk-e magyarul tanulni, úgy a középén látható nagy és forgó földgömbre érdemes kattintani, bár ez csak empirikusan deríthető ki. A földgömb forgását (egyáltalán: mozgását) becsüljük meg: azon kívül már csak az egyes leckéket jelző számok fognak forogni, az összes többi dolgot, ami ezen a CD-n található, úgy odacövekelték, hogy ezeket látván Lót felesége bizonyára igen megbecsülné a maga szorult állapotát.

A lemezek használata

Kiválasztjuk az angol nyelvet, midőn is a következő lehetőségek tárulnak elénk: lent a lemezen található tíz lecke száma forog, fönt pedig a következő menüpontok olvashatók: *autodemo, bevezetés, fonetika, kilépés*. A *bevezetéssel* bánjunk csíjnán, mert ugyan megtudunk egy-két dolgot Magyarországról, kilépni azonban nem tudunk majd belőle. (Láthatólag nincs is benne ilyen célra szolgáló panel: hiába, aki kezét az eke szarvára tette, és visszanéz...) Célszerűen válasszuk az első leckét! Az első egység (és a többi is) oly módon kezdődik, hogy a bal alsó sarokban látható jókedvű paradicsom lábnyomokra mutat: ez utóbbiak képviselik a lecke egyes lépéseit. Meghallgathatjuk az egész lecke többé-kevésbé összefüggő szövegét egyben, vagy ha úgy tetszik, lépésről lépésre, kattintásokkal is haladhatunk. A szisztéma a következő: egy lapon kép és szöveg látható, a szövegben bizonyos szavak pirossal íródtak, s ha ezekre kattintunk, felbukkan a hozzájuk fűződő nyelvtani magyarázat. Ha példának okáért a piros *tanár* szóra kattintunk, a következőképpen kezdődő nyelvtani magyarázatot olvashatjuk: *indefinite conjugation – present tense*. Mi sem természetesebb...

Az alsó sorban egyébként végig rendelkezésünkre állnak különböző menüpontok, úgymint: *nyelvtan, fordítás, kifejezések, szótár, kvíz, hang, nyomtatás*. Az első nem a lecke nyelvtanát, hanem a CD-n előforduló összes nyelvtant tartalmazza kulcsszavak és terminusok szerint. A második a magyar szöveg fordítását egy mentőöv társaságában, a harmadik a leckében előforduló kifejezéseket, a szótár egy szótárt, mely alapesetben annak a szónak a fordítását adja, amelyre a szövegben előzőleg rákattin-

tottunk. Például: előbb a *németül* szóra, majd a szótárra klikkelünk. Erre megjelenik a szótár, a keresőfelületre máris oda van írva: *németül*, ekkor az utasítás szerint entert nyomunk, s rövidesen meg is jelenik a fordítás: *na e (6.)* [ez áll ott magyarul] – *well (it doesn't matter)* [ez pedig az angol fordítása]. A *kvíz* csak a 3., a 6. és a 10. leckéből érhető el, a *nyomtatás* bizonyára nem szorul interpretációra.

Az egyes lépésekhez különböző számú gyakorlatok tartoznak, amelyek csak egy megoldást fogadnak el helyesnek (technikailag bizonyára megoldható lenne, hogy a történet főszereplője, Nick Palmer, ne csak üzletember, hanem alkalmasint angol, netán külföldi is lehessen). Rossz megoldás (azaz akár egyetlen hiba) esetén a vádló férfihang letolja, míg jó megoldás esetén egy nyájas női hang megdicséri a tanuló. Teszi ezt akkor is, ha a diák történetesen a jobb oldalt található kulcsra kattintgatva oldja meg a feladatot, és joggal, hiszen legalább azt megtalálta. Az egyik gyakorlat az lenne, hogy hangosan felolvassuk (és rögzítsük) a névelővel ellátott szavakat a képernyőről. Csakhogy a felvételt elindító gomb épp eltakarja ezen szavak nagy részét, úgyhogy a gyakorlat csak úgy oldható meg, ha előzőleg lemásoljuk a kritikus szavakat. Az első lecke ötödik lépésének ötödik gyakorlatában, ahol is egy négyzethálóba elhelyezett betűtömegből kell 12 értelmes szót kivenni, e sorok írójának negyedik próbálkozásra is csak tizet sikerült (ötödikre, mikor rájött, hogy a hasonló rejtvények szabályaitól eltérően szavak átlósan is összeállíthatók, végül megoldotta); a *vér*, az *ár* és a *ma* szót (amelyek egyébiránt ott voltak) nem fogadta el a gyakorlat. Csakhogy innen visszaút is csak egy nagy sárga mezőbe van, aki gyér tudását gyarapítani óhajtja, annak bizony újra kell indítania a leckét (a pontosság kedvéért a korábban említett Ctrl+Q-val nem kilépni lehet, csak a leckeválasztáshoz visszatérni).

Multimédia?

Szenteljünk némi figyelmet a rajzoknak, amelyek, mint említettük, nem mozognak. Az összes szereplő jól láthatóan golyvás és enyhén alkoholista, de a rajz készítésének időpontjában legalábbis spicces. Fontos szempont lehetett a rajzok recikálhatósága: az első leckében Virág Anna 29 éves *molett* (ez a 11. magyar szó, amit megtanulunk) magyartanárnőt nyolc ízben látjuk viszont rezzenetlenül, mint a Maradandóság szobrát. (Amúgy közbevetőleg a nevekkel is némiképp bajban vagyunk: a leckék szövegét felmondó morózus férfiembernek valaki bebeszélhette, hogy a magyar vezeték- és utónév tulajdonképpen egy szó, minek következtében azt mondja: *Ez Viráganna. Az Nagyjúlia.*) Az első lecke harmadik lépésében, a tizenharmadik lapon (fő a precízesség!) a tanárnő és a szemérmes portás még egy kissé el is fordul egymástól, midőn beszélget. Az ötödik egységben egy kicsi, piros fedelű, lapátjait vesztett szélmalomról kiderül, hogy az valójában pogácsa. A negyedikben megtudjuk, hogy a rajzoló rendes magyar ember, a fűszeres konyha kedvelője, a

kenyeret, a kiflit és a zsömlét is alaposan megforgatta pirospaprikában, mielőtt azok modellt ültek neki. A hatodikban pedig egy kitűnő térképet találunk: ennek segítségével utazik Nick Kassára (Kolozsvár nyilván túl direkt volna); a baj csak az, hogy maga Kassa nem szerepel a térképen, míg ellenben Bratislava [sic!], Banska Bistrica [sic!], Wroclav [sic!], Krakow [sic!] és Szczein úgyszintén: ha valaki a határtól 20 kilométerre lévő Kassára akar jutni, ezek a városok úgy kellene neki, mint egy falat kenyér. A kilencedik egység (címe: *Buli a kollégiumban* – ezt a már megszokott férfihang némiképp fenyegetőleg mondja) a Lukács fürdő két idős beutalt vendégének képével kezdődik, a férfi a ma már annyira divatosnak nem mondható *fecske* nevű fürdőnadrágban tartózkodik itt. Annyit még tegyünk hozzá a rajzokról szóló eszme-futtatáshoz, hogy a leckék némelyikében található képes szótár sokkal alkalmasabb a tanuló félrevezetésére, mintsem tájékoztatására, mivel a tárgyak nagy része egész egyszerűen fölismerhetetlen a képeken, nem beszélve arról, hogy ha mégis, úgy például egy tojásról sokkal inkább egy tojás jut a számítógép előtt ülő eszébe, nem pedig az, hogy darab. Így aztán nyilván meg is tanulja: *darab* annyit tesz tojás, *liter* annyi, mint mérőedény, *fehér* = Mozart-kugel és így tovább. (Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy a második CD-t már nem ugyanaz rajzolta, mint az elsőt, bár itt akad egy-egy „idegen” kép, egyszer egy clipart-gyűjteményből származó fogorvos bukkan föl, másszor a „házasság” témakörben egy azonosíthatatlan vallású pap temetést celebrál.)

Sztori

A CD-ken szereplő történet azonban nagyjából kerek. Adva van a már emlegetett Nick Palmer nevű ifjú számítógépes szakember, aki cégének budapesti leányvállalatát vezeti. Kisebb kitérőkkel (amelyekben néha kissé nehéz rájönni, ki kicsoda: itt üt vissza a leghétköznapibb keresztnevek használata) az ő történetét követjük nyomon, kiderül: Párizsban már tanult magyarul, mivel a dédnagymamája Kassán él, akit később meg is látogat az idézett térkép segítségével, hazafelé pedig a vonaton megismerkedik egy kitűnő diáklánnyal, akibe azután bele is szeret (és aki mellesleg másfél perces ismeretség után fel is ajánlja öccse szolgálatait az esetre, ha Nick Palmer netán Kőszegen járna). Az első felvonás vége táján már gyanítjuk, hogy lesz még folytatása ennek a vonzalomnak, de most egyelőre elutazik szabadságra, és ezzel a CD véget is ér. A második CD is a Palmer-vonalat folytatja, s a nyelvkönyvekben szokásos további témákat tárgyalja: vendéglő, betegség, kirándulás, színház, autózás és hasonlók, mindezt nem minden didaktikus felhang nélkül. Új fejlemény, hogy üzleti tárgyalásokba is bepillantást nyerünk („*Mi a képviselhető legrosszabb álláspont?*” – kérdi József, a cégtárs, a hatodik egységben). A hetedik egység letudja az összes lehetséges ünnepet, ráadásul még az autó is elromlik. A klasszikus postai szolgáltatásokat is megtárgyaljuk; a sors fintora persze, hogy időközben számos

országban megszűnt a távirat, s a légipostát is *prioritaire*-nek hívják ma már. Ezen a második lemezen valahogy eléggé összesűrűsödtek az információk, főleg a szó-kincset illetően. A leckék jóval hosszabbak, de valahogy ez mintha szemléletbeli változást is hozott volna magával, a rajzoló örvendetes kicserélése mellé. Hogy egyebet ne említsünk: sokkal több a fénykép itt, mint az első CD-n, ami egyfelől jó, másfelől rossz, mert a minőségük csapnivaló. Mindamellettt valahogy ez a második lemez mintha túl sokat akarna fogni, mintha benne lenne annak az előérzete, hogy bizony, harmadik CD már nemigen lesz.

(Vannak azért a szövegben is anomáliák: Virág Anna az irodaépület portásának azt mondja: „*viszontlátásra!*”, miközben *beljebb* araszol az épületbe; egy végtelenül sivár és növénytelen irodában *ácsorogván* pedig azt mondja: *Csak ülök ... és várok. Az iroda barátságos... Zöld növények ... A bútorok és a függönyök gyönyörűek.* A második lemez egyik leckéjének címe: *Melyik Kata makrancos?*)

Grammatika versus technika

Ami mármost a nyelvtani magyarázatokat illeti, azokkal csak annyi baj van, hogy bizonyos nyelvi előképzettséget feltételeznek a nyelvtanuló részéről. De vajon mit mond az *indefinite conjugation* egy átlagos külföldinek? A táblázatok nem táblázat formájúak, azaz elválasztó vonalak nincsenek bennük, s ez azért rendkívül zavaró, mert például a külön kezelt mély és magas magánhangzók tökéletesen összemosszónak bennük.

Itt kellene még egyszer visszatérni a technikai szempontokhoz. Mi az oka annak, hogy az átlagosnak mondható 1028x768-as felbontású képernyő egyötödére kellett az egész nyelvoktatást sűríteni? Mi az oka annak, hogy a hangok mov és wav formátumban is megvannak a CD-ken (az elsőt legalábbis)? Ha ugyanis a lemezek nem fölösleges dolgokkal lennének megtöltve, például a Kossuth kiadó láthatólag magyar anyanyelvűeknek szánt CD-inek reklámjaival, úgy legalább 800x600-as felbontás nyilván elérhető lenne; de akár az sem lenne elképzelhetetlen, hogy *egy* CD valójában *két* CD legyen. Így azután a nyelvtani táblázatokot és magyarázatokat sem kellene összepréselni.

Itt érdemes megjegyezni azt is, hogy a menüpontok jóformán mindegyikéből más módon lehet a leckeszövegekhez visszatérni. Ez pedig azután technikailag egészen biztosan megoldható lenne. Mint sok minden egyéb is: az animációk például, amelyek tökéletesen hiányoznak a CD-kről.

Ez persze azokat minősíti, akik a CD-k technikai megoldásait készítették. A lemezek föltehetőleg a Macromedia Authorware programjával készültek. Ez, mint ahogy a többi Macromedia-alkalmazás is, mindent tud, amit ebben a műfajban tudni lehet. Természetesen nem nyelvtanárok dolga e programokhoz érteni, az viszont feltételezhető lenne, hogy egy neves kiadó számítástechnikai szakemberei valamit konyítanak

hozzájuk. A nyelvtanító lemezekből viszont az derül ki, hogy akik az elkészítésükben technikailag közreműködtek, legfeljebb műkedvelő szinten voltak birtokában a szoftver nyújtotta lehetőségeknek. Ez pedig nemcsak bosszantó és szánalmas, hanem a magyar nyelv oktatásának „ügyével” szemben is nagy tiszteletlenség.

Két CD vagy három CD?

A III. CD-ről azután végképp nincs mit mondani. A lemez nagyobbik hányadát a Kossuth Könyvkiadó egyéb kiadványait népszerűsítő demók töltik meg, kisebb részében pedig gyakorlatokat tartalmaz, amelyek részben az előző 20 lecke tartalmához, részben egyéb témakörökhöz (*topic*-okhoz) kötődnek. De mielőtt valami izgalmasra gondolnánk, hozzá kell tennünk, hogy ezek a gyakorlatok egyszerűen diktált szavak hallás utáni leírását jelentik. Van a CD-n továbbá 6 darab feleltválasztós teszt is, amelyekre egyenként 30 percet ad a nyelvtanulónak. Ennél többet nehéz is lenne mondani a III.–nak nevezett CD-ről, amely egyébként a Magyar Nyelvi Intézet közreműködése nélkül készült, s amely a legnagyobb jóakarattal is csak segédanyagként tekinthető az előző két kötethez.

Sommázat

Összességében: a szándék tiszteletre méltó, a produktum kevésbé. Technikailag nehézkes, nem egységes (már a két CD címe és címlapja is eltérő), a műfaj adta lehetőségeket nem használja ki. Pozitívum a viszonylag kerek történet, amely P. úrról szól, bár időnként különféle apokrif szereplők bukkannak föl, akikről keveset vagy semmit sem tudunk meg.

A szövegek mérsékelten érdekesek, Nick kissé széplelek, ami egy angol születésű számítógépes szakember esetében éppenséggel nem mondható tipikusnak. Az országismereti tudnivalók megint csak jóindulatról tanúskodnak, de jórészt elavultak: az első CD 3. egységében Sáríka újságíró az igen régóta nem létező Esti Hírlapnál; a 4. egységben a 116-os buszt ajánlják valakinek, a 6. egységben a következő, életből ellesett párbeszéd olvasható:

- *Szlovák koronát kérek.*
- *Magyar állampolgár?*
- *Nem, angol állampolgár vagyok.*
- *Kérem az útlevelet.*
- *Útlevelem nincs [?], csak tartózkodási engedélyem. Tessék.*
- *Köszönöm.*

A magyar „világot” ábrázoló képek gyakran közhelyesek, időnként szájbarágósak, másutt pedig érthetetlenek (egy külföldi számára távolról sem magától értődő

például, hogy Szentendrén, a Kovács Margit Múzeumban miért vannak szép tárgyak a *pincében*).

A nyelvtan ebben a formában aligha földolgozható, főképpen olyasvalaki számára, aki nyelvtani-nyelvészeti előképzettséggel egyáltalán nem rendelkezik. Kevéssé tartom valószínűnek, hogy a magyar nyelv *struktúráját* illetően a nyelvtanulóban „összeállna a kép”.

A CD képi világa ha nem is riasztó, de legalábbis eléggé primitív; itt természetesen szerepet játszhattak idő- és pénzbeli korlátozások: mindenesetre a képek, grafikák erősen idézik a *Halló, itt Magyarország* első kiadását. De még csak nem is ez legnagyobb baj.

A legnagyobb baj az, hogy ez a CD nem CD, hanem legjobb esetben is egy beszkenelt könyv. Igaz, könnyebben lapozható, és bizonyára a kiejtés is (az intonáció már nem!) könnyebben megtanulható belőle, de interaktivitással és hasonló fogalmakkal, amelyeknek egy nyelvoktató program sajátosságai közé kell(ene) tartozniuk, köszönőviszonyban sincsen. Érdemes azonban még egyszer hangsúlyozni, hogy ennek oka elsősorban nem a CD-t alkotó nyelvtanárok, hanem a technikai személyzet felkészületlenségében keresendő. Különösen, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy egy CD nem tanár által irányított csoportmunkára, hanem kifejezetten *egyéni* tanulásra készül, s mint ilyennek épp technikai („multimédiás”) megoldásával kellene a tanár hiányát pótolnia.